

Molnár László²⁴ – Hajdú Noémi²⁵

Az infláció hatása a magyar lakosság pénzügyi helyzetére - Szemelvények egy országos, reprezentatív felmérés eredményeiből

Az elmúlt években bekövetkezett események akadályt jelentettek az országok gazdasági fejlődésében. A történések egy soha nem látott pandémiával kezdődtek, melynek következtében a bezárásokat feloldva túlkéréslet alakult ki a piacon. Ennek árfelhajtó hatása, valamint a kialakuló ellátási problémák és hiánygazdaságok növelték az inflációt. Ezt a helyzetet tovább rontotta a háború és az energetikai válság. Felmerült bennünk a kérdés, hogy vajon Magyarországon a lakosság tudatosabban kezeli-e a pénzügyeit az elmúlt időszakban bekövetkező áremelkedések hatására. Jelen tanulmány alapjául egy országos reprezentatív felmérés szolgált, amelyet a NET Media Zrt. készített 2022. szeptemberében, közel 25 ezer fő bevonásával. A vizsgálat alapvetően az életszínvonal és a pénzügyi helyzet alakulására, a pénzköltési szokásokra és azok változására, a megtakarításokra, valamint a családi költségvetés tervezésére terjedt ki. Összességében megállapítható, hogy a 25 év feletti magyar lakosság több mint háromnegyedének rosszabb lett a pénzügyi helyzete 2022-ben és elégedetlen az életszínvonala alakulásával az elmúlt egy évben.

Kulcsszavak: áremelkedés, infláció, pénzügyi tudatosság, pénzköltési szokások

JEL-kód: G51

The impact of inflation on the financial situation of the Hungarian population - Highlights from a national representative survey

The events of recent years have hindered the economic development of countries. The events began with an unprecedented pandemic, as a result of when the closures were lifted, and an excess of demand was created in the market. This price-increasing effect, together with emerging supply problems and deficit economies, led to a rise in inflation. This situation was severely affected by the war and the energy crisis. The question arises whether the population in Hungary has become more conscious of their finances as a result of the recent price increases. This study was based on a national representative survey conducted by NET Media Zrt. in September 2022, involving nearly 25,000 people. The survey was mainly concerned with the development of the standard of living and financial situation, spending habits and their changes, savings, and family budget planning. Overall, more than three quarters of the Hungarian population aged 25 and over will have seen their financial situation worsen in 2022 and will be dissatisfied with their living standards over the past year.

Keywords: price increase, inflation, financial awareness, spending habits

JEL code: G51

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2023.9>

Bevezetés

A KSH (2023) adatai azt igazolják, hogy 2022. decemberében az egy évvel korábbi adatokhoz képest, 44,8% növekedtek az élelmiszerárak, 55,5%-kal a háztartási energia, 13,6%-kal a tartós fogyasztási cikkek, 27%-kal az üzemanyag, valamint 9,5%-kal a szolgáltatások árai. Jelentős mértékben megemelkedtek a megélhetési költségek, mely tendencia nemcsak hazánkban érzékelhető. Az Eurostat (2022) kimutatása alapján 2022. novemberében az éves inflációs ráta

²⁴ PhD, egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Marketing és Turizmus Intézet

²⁵ PhD, egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Marketing és Turizmus Intézet

11,1% volt az Európai Unióban, 10,1% az Euro övezetben, míg Magyarországon a legmagasabb 23,1%. Palócz (2022, 90) ikerdeficitről ír, amely a „külső és belső pénzügyi egyensúly felborulását” fejezi ki. Az infláció ilyen mértékű elszabadulásának, Vague (2022) a pandémiát, az Ukrajnában zajló háborút és az olaj árakat okolja. 2022-ben, Davosban a Világ gazdasági Fórum összefoglalójaként Markovitz és Marchant (2022) leírja, hogy a pandémia miatti bezárások után az áruk iránti kereslet jelentős mértékben megugrott, mely túlterhelte a kínálatot. „A pandémia miatti lezárások idején felhalmozódott kényszermeztakarítások számos területen jelentek meg olyan keresletként, amelyet a kínálati oldal részben kapacitáskorlátok, részben a termelési/ellátási láncok szakadozottsága miatt nem, vagy csak késedelmesen tudott kielégíteni” (Pleschinger 2022, 102). Amikor a kereslet nagyobb, mint a kínálat az áremelkedéshez vezet. Emiatt az ellátási láncban gondok jelentkeztek (Sikos T. et al, 2022; Lipták és Musinszki, 2022). A Deloitte által 2022. tavaszán pénzügyi igazgatókkal készített kutatásában megállapítják, hogy a pandémia már így is magas inflációval és ellátási láncbéli gondokkal sújtotta az európai gazdaságot, amin az ukrainai háború és annak következményei csak tovább rontott (Muschamp et al. 2022). Daly és Chankova (2021) is a háború és a pandémia utóhatásaként említi az inflációt, míg az Európai Parlament is számos cikket közölt ebben a témában (Xcesluk-Grajewski 2022). Regmi és Stiglitz (2022) elsősorban a pandémia miatt kialakult ágazati kínálati oldali zavaroknak, valamint a háború miatti energia- és élelmiszerpiacokon bekövetkező problémáknak tulajdonítja az inflációt. Ehhez hozzáadódott a nyersanyag- és az olaj árak erősödése, amely felfelé irányuló nyomást gyakorolt az inflációra (Caldara et al. 2022). A Morgan Stanley előrejelzése alapján 2022 negyedik negyedévében lesz a csúc (Morgan Stanley 2022); míg a Goldman Sachs közgazdászai 2023-ra már csökkenést jeleztek (Hatzius et al. 2022) (Frick, 2022). Magyarországon Máltay (2022) is az infláció csökkenését jósolja 2023-ra. Az infláció mérséklésére, a közelmúltban világszerte kamatemeléseket hajtottak végre (Storm 2022), amely része a globális monetáris szigorításnak (UNCTAD 2022). „A gazdaságpolitika ez év elején világszerte tervezett, antiinflációs célú szigorítása a háború miatt legalábbis mértékében megkérdőjeleződött” (Karsai 2022, 26). Azonban sokan kételkednek abban, hogy ez valóban megoldja a helyzetet, hiszen hosszú távon jelentős gazdasági visszaesés következhet be (Regmi és Stiglitz 2022).

A tanulmányunk célja a hazai lakosság pénzügyi helyzetének vizsgálata ebben a nehéz gazdasági helyzetben, különös tekintettel pénzköltési szokásokra, a megtakarítási lehetőségekre, a családi költségvetés tervezésére, valamint a pénzügyi tudatosság alakulására.

A kutatás fókusza – a pénzügyi helyzet vizsgálata

Demeter, Nagy és Székely (2011, 70) a pénzügyi helyzet értelmezésében fontosnak tartja „a forráshiány és a hitelek mértékét, a vagyoni és a befektetések nagyságát és a likviditást”. *A háztartások pénzügyi helyzete alatt a pénzügyi gazdaságtan azon területét értjük, amely azt vizsgálja, hogy a háztartások hogyan használják fel a pénzügyi eszközöket és a piacokat céljaik elérése érdekében (Swedish House of Finance, 2014).* A pénzügyi helyzet alatt – saját meghatározásunk szerint – azt a szubjektív értékítéletet értjük, amely kifejezi az egyén (háztartás) rendszeres (pl. havi) bevételeinek és kiadásainak egyenlegét, valamint a likvid megtakarításainak volumenét.

A pénzügyi tudatosság definíciójánál a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) megfogalmazását tekintjük kiindulópontnak, miszerint „A pénzügyi kultúra a tudatosság, ismeretek, készségek, és viselkedések kombinációja, amelyekre szükség van a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és végső soron az egyéni pénzügyi jólét eléréséhez.” (Atkinson és Messy 2012 in: Szóka 2021, 2). A későbbi, az OECD 2018-as definíciója szerint „pénzügyi műveltség a szükséges tudás, tudatosság, attitűdök és magatartás kombinációja annak érdekében, hogy az egyén megfelelő pénzügyi döntéseket hozhasson, hogy így önmaga számára pénzügyi jólétet biztosíthasson” (OECD 2018 in: Csorba 2020, 75). Szóka (2021) leírja, hogy Csorba (2020) szerint a pénzügyi kultúra és a pénzügyi műveltség hasonló jelentéssel bír, és a magyar nyelvben a kultúra szóhasználat terjedt el.

Az OECD (2020) a pénzügyi tudatosság szintjét is méri, melyben három tényezőt vizsgálnak, a pénzügyi tudást, a pénzügyi magatartást (döntést) és a pénzügyi attitűdöt. Magyarország esetében az érték 12,3, mely közel van az OECD átlaghoz (13). A három tényező a következőképpen alakul hazánk esetében:

- a pénzügyi tudás értéke 4,6 (az OECD átlag 4,6),
- a pénzügyi magatartás értéke 4,5 (az OECD átlag 5,3),
- és a pénzügyi attitűd értéke 3,3 (az OECD átlag 3,1).

A pénzügyi magatartás átlagtól való eltéréseiből kijelenthető, hogy a magyar felnőtt lakosság nehezen alkalmazza a meglévő pénzügyi tudását a gyakorlatban (MNB 2020). A lakosság pénzügyi tudatosságát fejleszteni szükséges, mely cél megtalálható a kormányzati célkitűzések között is (Rubi és Zsolnai 2020). A pénzügyi válságot követően ezt a feladatot sok országban nemzetgazdasági prioritásként definiálták (Jakovác és Németh 2017). Németh-Lékó (2020) leírja, hogy a tudatosság fokozása időigényes folyamat, azonban érdemes kiépíteni, hiszen hosszú távon a gazdaság és versenyképesség növekedéséhez vezet.

Hergár és Bernáth (2020) szerint tudatosabb pénzügyi magatartást valósítunk meg a válság idején, és „a koronavírus járvány ismét előtérbe helyezte a családok pénzügyi kultúrájának fontosságát”. A Cetelem Körkép (2022) is alátámasztja, hogy az utóbbi évek kiszámíthatatlan gazdasági környezetében a lakosság fogyasztói magatartása is változik. Hazánkban a válaszadók 46%-a érzékeli a vásárlóerő csökkenését, melynek következtében megfigyelhető a pénzügyi óvatosság, ugyanis a válaszadók 61%-a kevesebbet vásárol, míg 83%-a törekszik kiadásainak visszaszorítására (Cetelem Körkép 2022). A Cetelem vezérigazgatója Szabó (2022) így fogalmazott: „a fogyasztói attitűdök változnak, érzékelhető a piacon az emberek óvatossága, erősebb a szándék a tartalékok képzésére” (in: Tóth 2022). A családok fogyasztási kiadási szerkezetét nagyban befolyásolja az árak alakulása. A KSH 2021-es helyzetképe vizsgálta a fogyasztás szerkezetét a két szélső jövedelmi ötödben, miszerint a legfelső ötödbe lévők 51,5%-ot fordítottak alapvető szükségleteikre, míg a legszegényebb ötödbe 62,1%-ot. Az egy főre vonatkozó kiadásoknál legtöbbit az élelmiszerekre és alkoholmentes italokra (1. ötöd 32,4%; 5.ötöd 23%), a lakásfenntartásra és a háztartási energiára (1. ötöd 21,8%; 5.ötöd 15,6%) és a közlekedésre (1. ötöd 7,9%; 5.ötöd 12,9%) költöttünk 2021-ben. Az élelmiszer és az energia árainak emelése várhatóan a fogyasztás csökkentését eredményezi majd. Magyarországon az ársapka alkalmazása is fokozhatta az infláció mértékét, ugyanis az MNB (2022, 2) tanulmányából kiderült, hogy „az ársapkák a közvetett csatornákon keresztül mintegy 3-4 százalékpontos inflációs hatást generáltak, amelyek hatása az ársapkák kivezetésével még inkább egyértelművé válik”. A kormány az üzemanyagok esetében 2022. decemberében megszüntette az ársapkát, hiszen hiány alakult ki, azonban az élelmiszerekre vonatkozóan 2023. április 30-ig meghosszabbította azt.

A kutatás módszere és adatok forrása

Az elemzésünk alapjául szolgáló online adatfelvételt a NET Media Zrt. készítette 2022. szeptember 7-13 között. Jelen tanulmányban közölt eredmények az eredeti adatbázis (Pénzcentrum, 2022) tisztítását és súlyozását követően, annak másodelemzéséből származnak²⁶. A vizsgálatunk alapsokaságát a 25 év feletti magyar lakosság képezi (N=7 274 006 fő). A minta (n=24 856 fő) súlyozását három szempont alapján végeztük el: nem, életkor-kategóriák és régiók. Ez alapján kijelenthetjük, hogy az általunk elemzett minta ezen szempontok szerint cellareprezentatív a 25 év feletti magyar lakosságra, az eredményeink általános érvényűek 95 százalékos megbízhatósági szint és +/- 0,62 százalékpont maximális mintavételi hiba mellett. Az

²⁶ Az elemzés alapjául szolgáló nyers (nem tisztított, nem súlyozott) adatbázis, a forrás megjelölése mellett bárki számára szabadon felhasználható másodelemzés céljából. Az adatfelvételben jelen tanulmány szerzői ugyan nem vettek részt, de az adatbázist letöltését követően, az adatbázis tisztítása és súlyozása, valamint az adatok feldolgozása teljes egészében a saját munkájuk.

alábbi táblázat az alapsokaság, valamint a súlyozatlan és a súlyozott minta összetételét, belső arányait tartalmazza.

1. táblázat: Az alapsokaság és a minta összetétele

Table 1: The composition of the population and the sample

		Alapsokaság (N=7 274 006)	Súlyozatlan minta (n=24 856)	Súlyozott minta (n=24 856)
Nem	Férfi	3 403 577 (46,8%)	12 565 (50,6%)	11 630 (46,8%)
	Nő	3 870 429 (53,2%)	12 291 (49,4%)	13 226 (53,2%)
Életkor- kategóriák	25-40 év	2 007 664 (27,6%)	4 238 (17,1%)	6 860 (27,6%)
	41-55 év	2 242 141 (30,8%)	7 057 (28,4%)	7 662 (30,8%)
	56-64 év	1 033 859 (14,2%)	4 792 (19,3%)	3 533 (14,2%)
	64 év felett	1 990 342 (27,4%)	8 769 (35,3%)	6 801 (27,4%)
Régió	Közép -Magyarország (KM)	2 283 869 (31,4%)	9 193 (37,0%)	7 804 (31,4%)
	Dél-Alföld (DA)	921 574 (12,7%)	3 039 (12,2%)	3 149 (12,7%)
	Dél-Dunántúl (DD)	657 091 (9,0%)	2 180 (8,8%)	2 245 (9,0%)
	Észak-Alföld (ÉA)	1 041 775 (14,3%)	2 381 (9,6%)	3 560 (14,3%)
	Észak-Magyarország (ÉM)	811 552 (11,2%)	3 147 (12,7%)	2 773 (11,2%)
	Közép-Dunántúl (KD)	797 593 (11,0%)	2 560 (10,3%)	2 725 (11,0%)
	Nyugat-Dunántúl (NyD)	760 552 (10,5%)	2 356 (9,5%)	2 599 (10,5%)

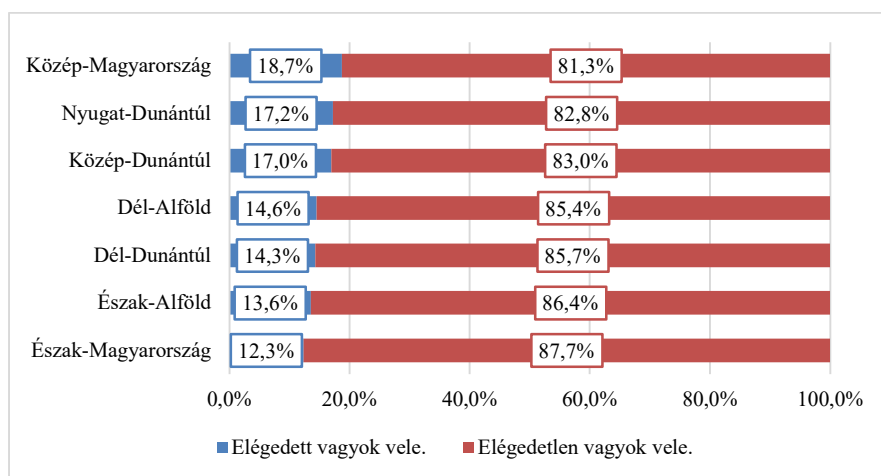
Forrás: Saját szerkesztés

Az adatgyűjtésre online megkérdezés formájában került sor, az adatok elemzését elsősorban Excel és SPSS programok segítségével végeztük el.

A kutatás eredményei

Életszínvonal, pénzügyi helyzet alakulása

Első körben arra voltunk kíváncsiak, hogy a lakosság mennyire elégedett az életszínvonal alakulásával az utóbbi egy évben. A válaszlehetőségek tekintetében az „Elégedett vagyok vele” és az „Elégedetlen vagyok vele” opciók közül kellett választani. A válaszok régiók szerinti megoszlását az 1. ábra szemlélteti.

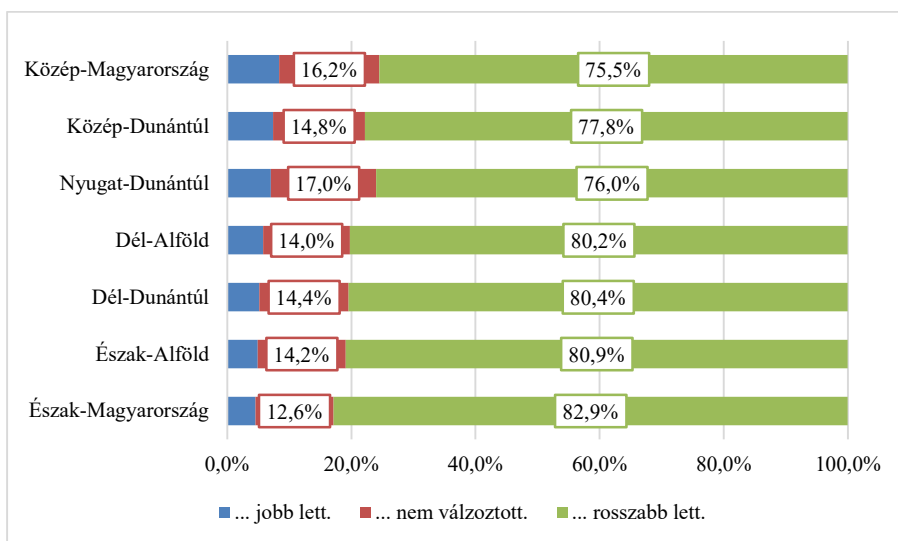
1. ábra: Az általános életszínvonalal való elégedettség régiós bontásban

Figure 1: Satisfaction with the general standard of living by region

Forrás: Saját szerkesztés

Az adatok azt igazolják, hogy a lakosság több mint négyötöde (84,0%) elégedetlen volt az életszínvonala alakulásával az elmúlt egy évben és mindössze 16 %-uk válaszolta azt, hogy elégedett volt. Régiós bontásban legkevésbé (81,3%) a Közép-magyarországi lakosok voltak elégedetlenek, szemben az Észak-magyarországi régióval, ahol viszont a legnagyobb (87,7%) volt az elégedetlenség. A vizsgált kérdés és a régiók közötti asszociációs kapcsolat elemzését keresztábra-elemzés segítségével végeztük el és megállapítottuk, hogy szignifikáns, gyenge kapcsolat van közöttük $\chi^2(6, N=24073)=97,934$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,064$. Az összefüggés tartalmára vonatkozóan kijelenthetjük, hogy Közép-Magyarországon felülreprezentáltak (18,7%) azok, akik elégedettek voltak az életszínvonaluk alakulásával, míg négy régióban (Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Alföld, Észak-Magyarország) alulreprezentáltak.

Az életszínvonal alakulása mellett megvizsgáltuk a saját pénzügyi helyzetet is: hogyan változott az elmúlt egy évben? Ennél a kérdésnél három lehetőség közül lehetett választani: „*Jobb lett*”, „*Nem változott*”, „*Rosszabb lett*”. A kapott válaszok régiók szerinti bontását tartalmazza a következő ábra.

2. ábra: A saját pénzügyi helyzet alakulása régiós bontásban

Figure 2: Changes in personal financial situation by region

Forrás: Saját szerkesztés

Összességében a nagy többség (78,5%) pénzügyi helyzete rosszabb lett az elmúlt egy évben. Kisebb részüknek (15,0%) nem változott, és mindössze 6,6% nyilatkozott úgy, hogy jobb lett a pénzügyi helyzete az elmúlt évben. Az előző kérdéshez hasonlóan, Közép-Magyarországon választották legnagyobb arányban (8,3%), hogy jobb lett a pénzügyi helyzetük és Észak-Magyarországon a legkisebb arányban (4,5%). A szóban forgó kérdés és régió közötti kapcsolat vizsgálatára elvégzett keresztábra-elemzés ezúttal is szignifikáns, gyenge kapcsolatot jelzett: $\chi^2(12, N=24693)=134,338$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,052$. A korrigált sztenderdizált maradékok (adjusted standardized residual) vizsgálata alapján megállapítható, hogy Közép-Magyarországon felülreprezentáltak azok, akiknek jobb lett (8,3%) vagy nem változott (16,2%) a pénzügyi helyzete. További négy régióban (Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Alföld, Észak-Magyarország) viszont azok vannak szignifikánsan nagyobb arányban a teljes mintához képest, akiknek rosszabb lett az anyagi helyzete – vagy legalább is így nyilatkoztak erről a kérdésről.

Pénzköltési szokások és azok változása

A következőkben azt vizsgáltuk, hogy változott-e a lakosság pénzköltési szokása a jelenlegi inflációs helyzetben. Az erre vonatkozó kérdésre „*igennel*” vagy „*nemmel*” lehetett felelni. A teljes minta vonatkozásában 91,0% válaszolt igennel és csupán 9,0% nemmel. A régiós különbségeket kutatva ennél a kérdésnél is eredményre jutottunk. Észak-Alföldön a válaszadók 92,5%-ának változtak a pénzköltési szokásai. A másik „véglet” Közép-Magyarországon, ahol ez az arány 89,9%. Habár nem mondható jelentősnek a különbség, a rendelkezésre álló minta alapján szignifikáns gyenge kapcsolat van a vizsgált kérdés és a régiók között: $\chi^2(6, N=24685)=30,043$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,035$. Az összefüggés tartalmát illetően Közép-Magyarországon azok a lakosok vannak szignifikánsan nagyobb arányban a teljes mintához képest, akiknek nem változtak a pénzköltési szokásai. Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon pedig ennek a pont az ellenkezője figyelhető meg.

A pénzköltési szokások megváltozása sok mindenben „testet ölthet”, például abban, hogy elhalasztjuk a nem létfontosságú kiadásokat. Az ehhez kapcsolódó kérdés így hangzott: „Halasztottál el az elmúlt 3 hónapban nem létfontosságú kiadást?” Válaszként három lehetőség volt megadva: „*Igen*”, „*Nem*”, „*Nem is terveztem ilyen beruházást*”. A teljes mintában 74,3% azok aránya, akik halasztottak el nem létfontosságú vásárlást, 14,0% azoké, akik nem és további 11,7% nem is tervezett ilyen jellegű kiadással, vagyis nem is volt mit elhalasztania. A régiós eredmények közül kiemeljük Közép-Magyarországot, ahol 16,1% volt azok aránya (az összes régió közül a legmagasabb), ahol nem kellett ilyen jellegű beruházást elhalasztani, valamint Észak-Alföldet és Észak-Magyarországot, ahol viszont a legkisebb (11,9%) volt ez az arány. A régiós adatok összevetésében szintén szignifikáns gyenge kapcsolatot tudunk kimutatni: $\chi^2(12, N=24755)=72,119$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,038$.

Minden Magyarországon élő állampolgár a saját bőrén tapasztalhatta meg az utóbbi évtizedek legnagyobb mértékű áremelkedését. A következő két kérdés azt járja körül, hogy mennyit költünk a saját és a családnak megélhetésére és mennyit élelmiszere. Elsőként nézzük meg, mit válaszoltak az egyes régiók lakosai arra a kérdésre, hogy becslésük szerint havonta mennyi pénz költenek el összesen saját és családnak megélhetésére? (Ezekbe a kiadásokba bele kellett érteni a lakhatási költségeket, a rezsit, az élelmiszert és az egyéb kiadásokat.)

2. táblázat: Havi pénzköltés a saját és a család megélhetésére

Table 2: Monthly expenditure for personal and family living expenses

	KM	DA	DD	ÉA	ÉM	KD	NyD
<100 eFt	6,0%	12,3%	11,4%	9,7%	11,6%	7,2%	8,3%
100-200 eFt	24,3%	36,3%	35,9%	32,5%	35,1%	29,8%	32,0%
200-300 eFt	29,1%	27,7%	28,5%	30,9%	28,2%	29,8%	29,8%
300-400 eFt	19,3%	14,4%	13,8%	16,3%	15,0%	18,1%	15,2%
400-500 eFt	11,2%	5,6%	6,3%	6,5%	6,3%	8,9%	8,5%
>500 eFt	10,0%	3,7%	4,2%	4,1%	3,8%	6,3%	6,2%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: Saját szerkesztés

A Budapest központú Közép-Magyarország és a többi régió, különösképpen Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Alföld és Észak-Magyarország közötti különbség szembetűnő. Statisztikailag szignifikáns kapcsolat van a régiók és a havi pénzköltés között: $\chi^2(30, N=24856)=831,120$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,082$. Közép-Magyarországon nagyobb arányban költenek 300-400 ezer forint között, 400-500 ezer forint között és 500 ezer forint felett, mint a teljes mintában. Ezzel szemben Kelet-Magyarországon (Dél-Alföld, Észak-Alföld, Észak-Magyarország) és Dél-Dunántúlon azok vannak felülreprezentálva, akik 100 ezer forint alatt költenek és azok, akik 100-200 ezer forint között.

A másik kérdés az élelmiszer kiadásokra vonatkozott (beleértve az innivalókat, kivéve az alkoholos italokat). Az eredményeket a 3. táblázatban foglaltuk össze.

3. táblázat: Havi élelmiszer kiadások

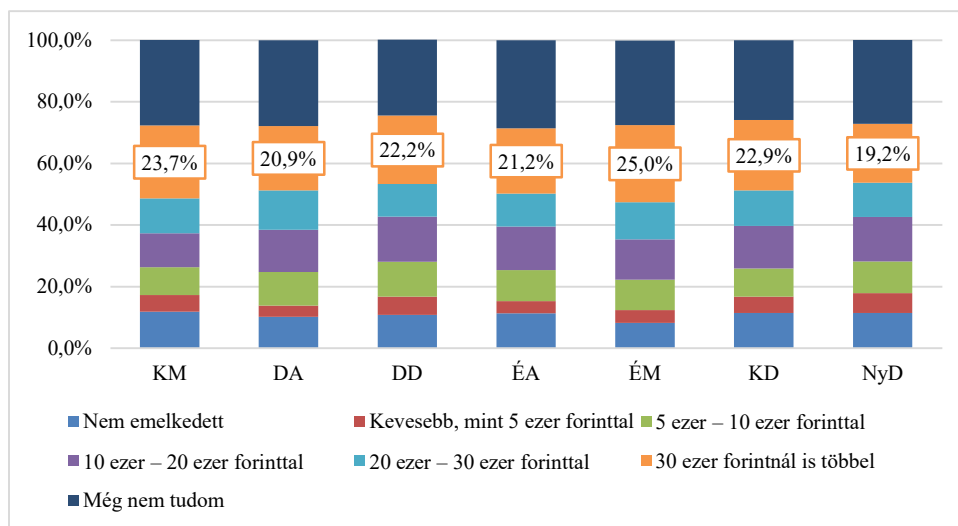
Table 3: Monthly expenditure on food

	KM	DA	DD	ÉA	ÉM	KD	NyD
<50 eFt	8,40%	16,70%	15,00%	14,10%	14,60%	11,00%	11,40%
50-100 eFt	36,90%	45,70%	45,40%	43,90%	43,20%	40,20%	43,30%
100-200 eFt	40,10%	30,40%	31,50%	33,50%	33,70%	39,10%	35,20%
>200 eFt	14,60%	7,10%	8,10%	8,60%	8,50%	9,60%	10,20%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: Saját szerkesztés

Nem meglepő, hogy az eredmények az előző kérdéshez hasonlóan alakulnak. Statisztikailag szignifikáns gyenge kapcsolat van az élelmiszer fordított kiadások nagysága és a régiók között: $\chi^2(18, N=24855)=546,395$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,086$. Nagyobb kiadásokkal jellemezhetők a közép-magyarországi lakosok (100-200 ezer forint között 40,1%; 200 ezer forint felett 14,6%) és kisebbekkel a kelet-magyarországi régiók és Dél-Dunántúl (50 ezer forint alatt: 14,1-16,7%; 50-100 ezer forint között: 43,9-45,7%).

Szintén ide tartozik az a kérdés, hogy mennyivel emelkedett a háztartások rezsije az elmúlt egy évben. Erre a kérdésre ugyanúgy értéksávok közül lehetett választani: „Kevesebb, mint 5 ezer forint, 5-10 ezer forint, 10-20 ezer forint, 20-30 ezer forint, 30 ezer forintnál több”. Az értéksávokat kiegészítettük a „Nem emelkedett” és a „Még nem tudom” opciókkal (3. ábra).

3. ábra: A háztartások rezsijének alakulása az elmúlt egy évben

Figure 3: Changes in household overheads in the last year

Forrás: Saját szerkesztés

A hét magyarországi régió közül Észak-Magyarországon (25,0%) és Közép-Magyarországon (23,7%) tapasztalták a legnagyobb arányban a 30 ezer forintnál is nagyobb rezsiemelkedést. Keresztábra-elemzéssel megvizsgálva az összefüggést, megállapítható, hogy szignifikáns ugyan, de gyenge a kapcsolat a két változó között (rezsiemelkedés mértéke vs. régiók): $\chi^2(36, N=24858)=174,943$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,034$. Közép-Magyarország válaszai elgondolkodtatóak, mivel ebben a régióban felülreprezentáltak azok, akiknek 30 ezer forintnál

többel emelkedett a rezsijük (23,7%) és azok is, akiknek kevesebb, mint 5 ezer forinttal (5,5%) vagy egyáltalán nem emelkedett (11,8%).

Munkahely elvesztése vs. fizetésemelés

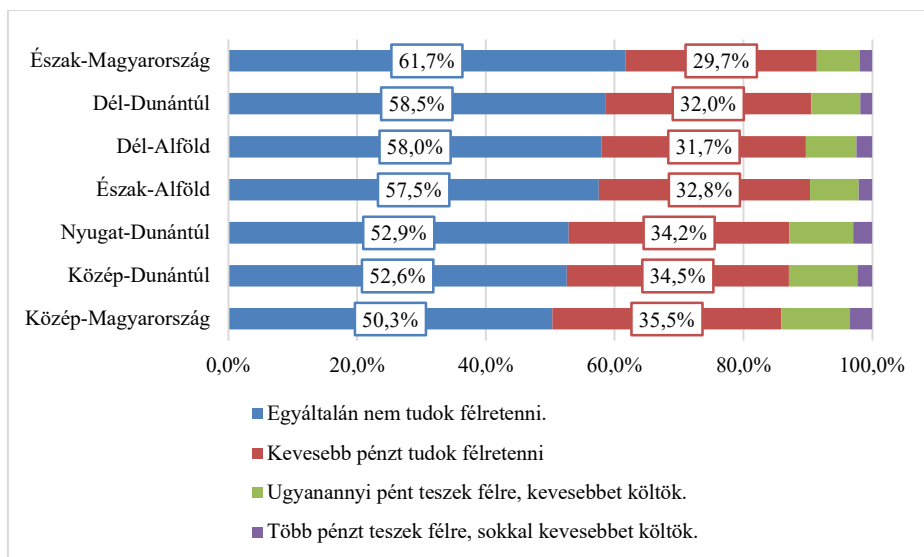
Jelen gazdasági helyzetben, inflációs környezetben nem mehetünk el szó nélkül két munkával kapcsolat kérdés mellett. Az első arra vonatkozott, hogy tart-e attól a lakosság, hogy elveszíti a munkáját a másik pedig arra kapott-e fizetésemelést az infláció miatt. A teljes minta 51,4%-a fél attól, hogy elveszíti a munkahelyét, a többiek (48,6%) viszont biztonságban érzik magukat. A régiókat összehasonlítva Észak-Magyarországon a legnagyobb az aggodalom (57,8%), Közép-Magyarországon pedig a legkisebb (45,8%). Az ide vonatkozó keresztábra-elemzésünk eredménye alapján szignifikáns, gyenge kapcsolat mutatható ki a vizsgált kérdés és régiók között: $\chi^2(6, N=16070)=139,945$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,093$. A kapcsolat további elemzéséből kiderül, hogy Közép-Magyarországon felülreprezentáltak a magukat biztonságban érzők (54,2%). Kelet-Magyarországon (Dél-Alföld, Észak-Alföld, Észak-Magyarország) és Dél-Dunántúlon pedig azok, akik félnek a munkahely elvesztésétől.

A témához kapcsolódó másik kérdés (fizetésemelés) tekintetében a válaszadók közel egyötöde (17,4%) pozitív választ adott erre a kérdésre, míg négyötödük (82,6%) nemlegest. A régiókat összehasonlítva a Nyugat-Dunántúliak örülhettek a leginkább, ugyanis ebben a régióban a válaszadók 21,7%-a már részesült fizetésemelésben az infláció miatt. A másik véglet Észak-Alföld, ahol csupán a válaszadók 14,4%-as mondhatta el ugyanezt. A szignifikáns gyenge kapcsolat ebben az összefüggésben is fennáll: $\chi^2(6, N=19158)=91,877$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,069$. A korrigált sztenderdizált maradékok alapján az ország két részre „szakadt”: Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl munkavállalói szignifikánsan nagyobb arányban részesültek fizetésemelésben (19,2-21,7%), miközben a többi régióban (Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Alföld, Észak-Magyarország) szignifikánsan kisebb arányban.

Hitelek, megtakarítások, családi költségvetés

2022. december 31-én lezárult a hiteltörlesztési moratórium. Azok, akik még az utolsó hónapokban benne voltak 2023. január 1-től újra fizetniük kell a törlesztőrészeket, vagyis tovább fog növekedni a megélhetési kiadásuk. Egy kérdés erejéig azt vizsgáltuk, hogy van-e hitele a lakosoknak, élnek-e a hitelmoratórium lehetőségével. Országosan a megkérdezettek 35,2%-ának nincs hitele – saját bevallása szerint - kétharmadának viszont van. A teljes minta 58,7%-a nem él a hitelmoratórium lehetőségével, viszont 6,1%-uk igénybe veszi jelenleg is. A legnagyobb arányban Dél-Dunántúlon vannak még benne a hitelmoratóriumban (7,0%), a legkisebb arányban pedig Közép-Dunántúlon (5,5%). Összességében gyenge, de szignifikáns kapcsolat van a vizsgált kérdés és a régiók között: $\chi^2(18, N=21870)=70,558$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,033$. A részleteket illetően Közép-Magyarországon felülreprezentáltak azok, akiknek nincs hitele (38,7%), Észak-Magyarországon, Közép-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon pedig azok, akiknek van hitelük, de nincsenek benne a hitelmoratóriumban (60,7-61,1%).

A hitelek mellett legalább ilyen fontos a megtakarítások kérdése. Ezzel kapcsolatban arra voltunk kíváncsiak, hogy változtak-e a megtakarítási szokások a jelenlegi inflációs helyzet hatására. (A megkérdezettek négy lehetőség közül választhattak: „Egyáltalán nem tudok félretenni”, „Kevesebb pénzt tudok félretenni”, „Ugyanannyi pénzt teszek félre, kevesebbet költök”, „Több pénzt teszek félre, sokkal kevesebbet költök”.) A válaszokból számolt relatív gyakoriságokat a 4. ábra foglalja össze.

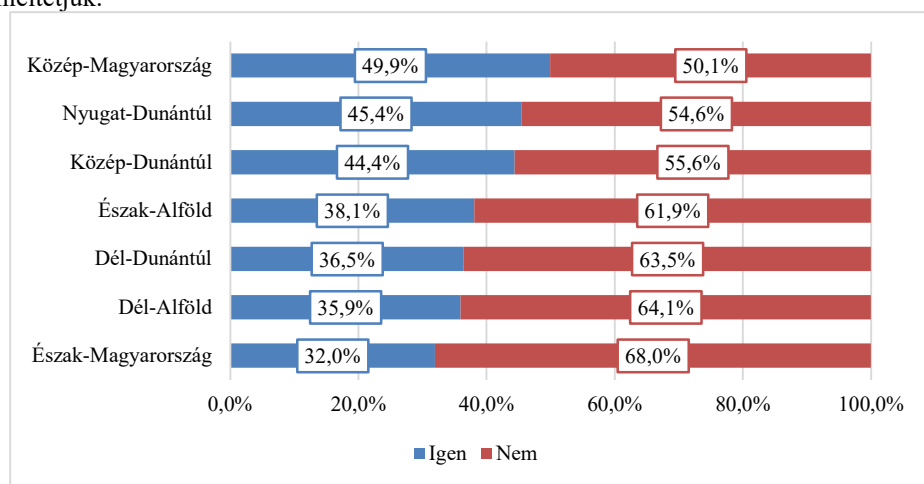

4. ábra: A megtakarítási szokások változása az elmúlt egy évben

Figure 4: Changes in saving habits in the last year

Forrás: Saját szerkesztés

A megtakarítások terén az észak-magyarországi lakosság van a „legrosszabb” helyzetben, ott 61,7% azok aránya, akik egyáltalán nem tudnak félretenni. Ezzel szemben Közép-Magyarországon ez az arány 50,3%. Az összefüggést keresztábla-elemzéssel megvizsgálva szignifikáns gyenge kapcsolat mutatható ki: $\chi^2(18, N=24098)=199,919$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,053$. Közép-Magyarországon felülreprezentáltak tudnak félretenni (kevesebbet: 35,5%, többet: 3,4%, ugyanannyit: 10,7%), ezzel szemben négy régióban (Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Alföld, Észak-Magyarország) azok vannak szignifikánsan nagyobb arányban, akik egyáltalán nem tudnak félretenni (57,5-61,7%). A megtakarítások kapcsán azt is megvizsgáltuk, hogy rendelkezik-e a lakosság 500 ezer forintnál nagyobb összegű megtakarítással. Két lehetőség közül lehetett választani: „Igen” vagy „Nem”. A kapott eredményeket az alábbi ábra segítségével szemléltetjük.

5. ábra: Rendelkezik 500 ezer forintnál nagyobb összegű megtakarítással?

Figure 5: Do you have more than HUF 500,000 in savings?

Forrás: Saját szerkesztés

A teljes minta tekintetében a többség (57,8%) nem rendelkezik 500 ezer forintnál nagyobb összegű megtakarítással, 42,2%-uk viszont igen. A régiók közül a legjobb helyzetben a közép-magyarországi családok vannak, ott ugyanis 49,9% a megtakarítással rendelkezők aránya. A sor végén Észak-Magyarország található, ahol ez az arány mindössze 32,0%. Keresztábla-elemzéssel szignifikáns gyenge kapcsolatot tártunk fel: $\chi^2(6, N=23407)=407,995$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,132$. Az összefüggés további jellemzőit tekintve kiemelendő Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl kedvező helyzete, ahol felülreprezentáltak a megtakarítással rendelkezők (44,4-49,9%) Ezzel szemben Dél-Alföldön, Dél-Dunántúlon, Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon a megtakarítással nem rendelkezők fordulnak elő szignifikánsan nagyobb arányban a teljes mintához képest (61,9-68,0%).

Ahogy láthattuk, a lakosság többsége nem rendelkezik 500 ezer forintnál nagyobb összegű megtakarítással. Felvetődik a kérdés, hogy hány hónapra elegendő vésztartalékkal rendelkezik a lakosság (4. táblázat).

4. táblázat: Hány hónapra elegendő vésztartalékkal rendelkezik?

Table 4: How many months of emergency reserves do you have?

	KM	DA	DD	ÉA	ÉM	KD	NyD
<1 hónap	31,0%	39,0%	38,4%	37,8%	42,1%	33,6%	32,6%
1 hónap	13,4%	17,6%	15,8%	16,8%	16,6%	14,1%	16,1%
2 hónap	10,9%	9,8%	10,2%	11,0%	11,5%	14,0%	10,0%
3 hónap	10,2%	9,6%	9,4%	9,7%	8,5%	10,0%	11,1%
4-6 hónap	11,9%	9,2%	9,5%	9,3%	8,6%	9,7%	10,0%
7-12 hónap	8,1%	5,3%	7,0%	5,5%	4,7%	6,9%	7,4%
>12 hónap	14,4%	9,5%	9,8%	10,0%	7,9%	11,7%	12,8%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: Saját szerkesztés

Az eredmények közül kiemelendő Közép-Magyarország, ahol a válaszadók 14,4%-a rendelkezik 12 hónapnál többre elegendő tartalékkal. A másik végletet Dél-Alföld, Dél-Dunántúl, Észak-Alföld és Észak-Magyarország alkotják, ahol kiemelkedően magas az 1 hónapnál rövidebb időre elegendő vésztartalékkal rendelkezők aránya. Keresztábla-elemzéssel vizsgáltuk meg a két változó közötti összefüggést (vésztartalék vs. régiók) és szignifikáns gyenge kapcsolatot tudunk meghatározni: $\chi^2(42, N=23397)=379,287$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,052$.

A megtakarítások egy lehetséges forrása a 2022 elején kapott szja-visszatérítés – feltéve, ha kapott ilyet valaki. A következő kérdésben ennek a felhasználását vizsgáltuk. Négy lehetőség közül lehetett választani: „Az egészet félretettem”, „Egy részét félretettem”, „Elköltöttem”, vagy „Nem kaptam visszatérítést”. A válaszadók többsége ebbe azt az opciót jelölte meg, 61,3%-uk nem kapott 2022 elején szja-visszatérítést. Egynegyedük (26,6%) kapott visszatérítést, de el is költötte azt. 6,8%-uk egy részét félretette, 5,3%-uk az egészet félre tudta tenni. Regionális összehasonlításban Közép-Magyarországon tudták a legnagyobb arányban megtakarítani a teljes összeget (6,3%), Dél-Dunántúlon pedig a legkisebb arányban (4,1%). Az összefüggést mélyebben megvizsgálva gyenge, de szignifikáns kapcsolatot azonosítottunk: $\chi^2(18, N=19941)=52,549$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,03$. A teljes mintához képest szignifikánsan nagyobb arányban vannak Közép-Magyarországon azok, akik az egész szja-visszatérítést félre tudták tenni (6,3%), Dél-Alföldön azok, akik elköltötték (28,7%) és Dél-Dunántúlon azok, akik nem kaptak visszatérítést (63,9%).

Az anyagi biztonság kialakításának egyik első lépése a családi költségvetés készítése, vagyis annak a megtervezése, hogy mire költünk egy adott hónapban. A vizsgálatunk szerint a hazai lakosság 59,3%-a készít ilyen típusú költségvetést, 40,7%-a viszont nem. A régiós eredmények között meglepő, hogy Közép-Magyarországon a legnagyobb azok aránya, akik nem készítenek családi költségvetést (43,8%). Ezzel szemben Észak-Alföldön a legalacsonyabb (38,1%). A kapcsolat ezúttal is gyenge, de szignifikáns – köszönhetően a rendelkezésünkre álló nagy

mintának: $\chi^2(6, N=23677)=57,620$ $p<0,001$ (2-oldali) $V=0,049$. Az fenti arányokon kívül még a Dél-Dunántúli válaszok térnek el szignifikánsan teljes minta értékeitől. Ebben a régióban is szignifikánsan kisebb a családi költségvetést nem készítő aránya.

Összegző gondolatok

Összefoglalóan a kutatás alapján kijelenthető, hogy a 25 év feletti magyar lakosság több mint háromnegyedének rosszabb lett a pénzügyi helyzete 2022-ben és elégedetlen az életszínvonala alakulásával az elmúlt egy évben. Ennek következtében megváltoztak a pénzügyi szokások. A családi költségvetésből a lakosoknak ki kell tudni fizetni a megemelkedett rezsit, így előfordul, hogy a nem létfontosságú kiadásokat későbbre halasztják. A megkérdezettek több mint négyötöde egyáltalán nem, vagy csak kevesebb pénzt tud félre tenni, több mint egyharmaduk pedig még 1 hónapra elegendő megtakarítással sem rendelkezik. A megtakarítás összegét illetően, azok vannak ötven százalékánál többen, akiknek nincs 500.000 forintnál több. A 2022 év elején kapott SZJA visszatérítést csak nagyon kevesen (a válaszadók kevesebb mint egynolcada) tudták részben vagy egészben félretenni.

A lakosság felének komoly félelme van a munkahelyének elvesztésével kapcsolatban. A lakosság kevesebb mint egyötöde számolt be arról, hogy a munkaadójuk fizetésemeléssel megpróbálja kompenzálni az elszabadult árakat. A vizsgált témák esetében – életszínvonal és pénzügyi helyzet, pénzköltési szokások, megtakarítások, valamint családi költségvetés tervezése – érződik, hogy Közép-Magyarországon (Budapest) gazdagabbak az emberek, nem viseli meg őket úgy az infláció, mint a keleti, szegényebb régióbeli lakosokat.

Irodalomjegyzék

- ATKINSON, A. – MESSY, F. (2012): Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> (Letöltve: 2022.08.29.)
- CALDARA, D. – CONLISK, S. – IACOVIELLO, M. – PENN, M. (2022): The Effect of the War in Ukraine on Global Activity and Inflation. FEDS Notes. <https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/the-effect-of-the-war-in-ukraine-on-global-activity-and-inflation-20220527.html> (Letöltve: 2022.07.01.)
- Cetelem Körkép (2022): Fogyasztás 2022. Körkörös gazdaság: A fogyasztó-vállalkozó megjelenése. https://www.cetelem.hu/sites/default/files/documents/cetelem_korkep_2022_002_compressed.pdf (Letöltve: 2023.01.10.)
- CSORBA, L. (2020): Pénzügyi kultúra és pénzügyi műveltség, a pénzügyi magatartás meghatározó tényezői. Pénzügyi Szemle. (1), 67-82. https://www.penzugyiszemle.hu/upload/documents/csorba-2020-1-mpdf_20200330173625_11.pdf (Letöltve: 2022.12.01.)
- DALY, K. – CHANKOVA, R. D. (2021): Inflation in the aftermath of wars and pandemics. <https://cepr.org/voxeu/columns/inflation-aftermath-wars-and-pandemics> (2022.12.21.)
- DEMETER, E. – NAGY, Á. – SZÉKELY, L. (2011): Pénzügyi kultúra a civil szektorban. Civil Szemle, VIII. (1-2), 69-89. http://www.civilszemle.hu/wp-content/uploads/2020/02/26-27_Civil_Szemle_2011_1-2_web.pdf (Letöltve: 2023.02.24.)
- Eurostat (2022): Annual inflation down to 10.1% in the euro area. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15701156/2-16122022-AP-EN.pdf/4eaa941a-8c7d-af89-37da-f29f1167c24c> (Letöltve: 2022.12.20.)
- FRICK, W. (2022): What causes inflation? Harvard Business Review. <https://hbr.org/2022/12/what-causes-inflation> (Letöltve: 2023.01.05.)

- HATZIUS, J. – STRUYVEN, D. – ZHESTKOVA, Y. – KODNANI, D. (2022): Global Economics Analyst – Macro Outlook 2023: This cycle is different. Goldman Sachs. <https://www.goldmansachs.com/insights/pages/gs-research/macro-outlook-2023-this-cycle-is-different/report.pdf> (Letöltve: 2022.11.29.)
- HERGÁR, E. – BERNÁTH, J. (2020): Válság idején válunk pénzügyileg tudatosabbá. <https://novekedes.hu/mag/valsag-idejen-valunk-penzugyileg-tudatosabba> (Letöltve: 2023.01.05.)
- JAKOVÁC, K. – NÉMETH, E. (2017): A pénzügyi kultúra fejlesztésének nemzeti stratégiái: Tapasztalatok és tanulságok. http://real.mtak.hu/77937/1/PPB_MK_2017_1_Jakovac_Nemeth_A_penzugyi_kultura_fejlesztese_nek_u.pdf (Letöltve: 2023.01.05.)
- KARSAI, G. (2022): Lassuló növekedés, gyorsuló infláció, keleti zárás. Fzaprask Külgazdaság. (66), 3-4, 25-35. <https://kulgzadasag.eu/article/1578> (Letöltve: 2022.01.05.)
- KOZMA G. (2022): A helyi önkormányzatok helyi adó kivetési gyakorlatának vizsgálata Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 1997-ben és 2020-ban. Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, 19(3), pp. 27-39. <https://doi.org/10.32976/stratfuz.2022.33>
- KSH (2021): Helyzetkép, 2021 – A háztartások életszínvonala. Fogyasztá szerkezet a két szélső jövedelmi ötödben, 2021. <https://ksh.hu/s/helyzetkep-2021/#/kiadvany/a-haztartasok-eletszinvonala> 14. oldal (Letöltve: 2022.01.11.)
- KSH (2023): Decemberben 24,5%-kal, 2022-ben átlagosan 14,5%-kal nőttek az árak. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/far/far2212.html> (Letöltve: 2023.01.13.)
- LIPTÁK, K. - MUSINSZKI, Z. (2022). Impact of teleworking on shopping habits during the COVID-19 pandemic in Hungary. Journal of International Studies, 15(3), 186–200. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2022/15-3/13>
- MARKOVITZ, G. – MARCHANT, N. (2022): Why is inflation so high and will it stay that way? An economist explains. <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/inflation-rising-economist-explains/> (Letöltve: 2022. december 1.)
- MÁLTAY, A. (2022): Kötvénnyel könnyebb? Nyáron tetőzhet, de jövőre csökkenhet a hazai infláció és a forintkamat. Ez új esély a most igen gyengén teljesítő állampapírnak. Haszon. (30), 5, 32-33.
- MNB (2020): A pénzügyi tudatosság fejlesztése segíti a családok anyagi biztonságát is. <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/sajtokozloemenyek/2020-evi-sajtokozloemenyek/a-penzugyi-tudatossag-fejlesztese-segiti-a-csaladok-anyagi-biztonsagat-is> (Letöltve: 2023.01.10.)
- MNB (2022): Az élelmiszerek és üzemanyagok inflációja Magyarországon: Ársapka közvetlen és közvetett következményei. 2. dia: Fő üzenetek. <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-abrakeszlet-az-elelmiszerek-es-uzemanyagok-inflacioja-magyarorszagon.pdf> (Letöltve: 2023.01.11.)
- MORGAN STANLEY (2022): 2023 Global Macro Outlook: Inflation, Peaks, Growth Slows. <https://www.morganstanley.com/ideas/global-macro-economy-outlook-2023> (Letöltve: 2022.11.29.)
- MUSCHAMP, R. – HORTON, R. – EPSTEIN, R. – SAHU, R. K. – CARRAVILLA, J. M. D. (2022): European CFO Survey – Spring 2022, Deloitte. <https://www2.deloitte.com/uk/en/insights/economy/russia-ukraine-war-inflation-impact.html> (Letöltve: 2022.08.29.)
- NÉMETH-LÉKÓ, A. (2020): Pénzügyi tudatosság fejlesztése az öngondoskodási szemlélet erősítéséért. Biztosítás és kockázat. (7), 3-4, 90-101.
- OECD (2018): OECD/INFE: Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion. www.oecd.org/.../financial.../2018-INFE-FinLit-Measurement-Toolkit.pdf (Letöltve: 2022.08.29.)

- OECD (2020): OECD/INFE: 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf> (Letöltve: 2023.01.05.)
- PALÓCZ, É. (2022): Súlyos örökség: Ikerdeficit és gyorsuló infláció. *Külgazdaság*. (66), 1-2, 90-93. <https://kulgazdasag.eu/article/1566> (Letöltve: 2022.01.05.)
- Pénzcentrum (2022): Inflációs kutatás adatbázis, <https://cdn.penzcentrum.hu/files/p/penzcentrum-inflacio-survey.xlsx> (Letöltve: 2022.10.14)
- PLESCHINGER, GY. (2022): Az egyik gyenge láncszem - az infláció. *Külgazdaság*. (66), 3-4, 101-107. <https://kulgazdasag.eu/article/1568> (Letöltve: 2022.01.05.)
- REGMI, I. – STIGLITZ, J. (2022): The Causes of and Responses to Today's Inflation. Roosevelt Institute. https://rooseveltinstitute.org/wp-content/uploads/2022/12/RI_CausesofandResponsestoTodaysInflation_Report_202212.pdf (Letöltve: 2023.01.10.)
- RUBI, E. – ZSOLNAI, A. (2020): A pénzügyi tudatosság fejlesztése kormányzati célkitűzés. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*. (62) 1, 11-13.
- STORM, S. (2022): Inflation in a Time of Corona and War. Institute for new economic thinking. <https://www.ineteconomics.org/perspectives/blog/inflation-in-a-time-of-corona-and-war> (Letöltve: 2022.08.29.)
- Swedish House of Finance (2014): Household Finance. <https://www.hhs.se/en/houseoffinance/research/fields-of-research/household-finance/> (Letöltve: 2023.02.24.)
- SIKOS, T. T. – MOLNÁR, D. – KOVÁCS, A. (2022): The impact of COVID-19 pandemic on the retail sector – Policy-strategy-innovation. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 19(4), pp. 76-85. <https://doi.org/10.32976/stratfuz.2022.45>
- SZEMÁN, J. – PLESZKÓ, R. (2021): Tőkeszerkezeti kérdések a magyarországi vállalatok esetén 2015-2018 között. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 18, különszám, pp. 116-125. <https://doi.org/10.32976/stratfuz.2021.10>
- SZÓKA, K. (2021): A pénzügyi kultúra és tudatosság meghatározása és Magyarország helyzete. *Economica*. (12), 3-4, 1-8.
- TÓTH, T. (2022): Hogyan költünk az infláció és a háború árnyékában? <https://bankmonitor.hu/cikk/hogyan-koltunk-az-inflacio-es-a-haboru-armyekaban/> (Letöltve: 2023.01.10.)
- UNCTAD (2022): Tapering in a Time of Conflict. Trade and Development Report Update. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development. https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2021-update1_en.pdf (Letöltve: 2023.01.05.)
- VAGUE, R. (2022): Pandemic, oil prices, and war: Here's when inflation will drop. <https://fortune.com/2022/03/24/pandemic-oil-prices-war-inflation-will-recede-causes-economy-energy-food-prices-richard-vague/> (Letöltve: 2022.08.29.)
- XCESLUK-GRAJEWSKI, M. (2022): Inflation in the wake of coronavirus and war. European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729336/EPRS_BRI\(2022\)729336_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729336/EPRS_BRI(2022)729336_EN.pdf) (Etöltve: 2022.08.29.)